

sem bizonyult képesnek, hogy a nemzet politikai hanyatlását, az ország feldarabolását, az idegen befolyás uralomra jutását feltartóztassa. „A nemzeti élet talajából sarjadzó eszmék és vágyak hatalmának volt fentartva — írja ő — az a hivatás, hogy Magyarországot az enyészettől megóvja, állami önállóságát biztosítsa és politikai súlyát visszaállítsa.“

Ez a mély erkölcsi tanulság az, melyet a magas látkörű szerző levezet az események előadásából, s szebben, igazabban nem lehetne ítéletet mondani egy oly kor felett, melynek lénye, ragyogása, bármily világraszóló volt is, azért mégis inkább egy rendkívüli egyéniséghez volt kötve, semmint a társadalmi erők szabad működéséhez, mely az emberi civilizációnak biztosabb alapja a legnagyobb geniusoknál és legdicsebb nemzeti hőskönlél.

n—r.

* * *

A magyar büntetőjog kézikönyve. Irta dr. *Fayer* László. két kötet. A Franklin-társulat kiadása. 1895—1896.

A magyar büntetőjogi irodalom figyelemreméltó művel gazdagodott, midőn *Fayer* elhatározta magát, hogy egyetemi előadásait rendszerbe foglalván, a szakköröknek és a jogtanuló ifjúságnak kezeibe egy oly munkát ad, mely úgy tudományos, mint tanulmányi szempontból teljes mértékben megfelel a legtúlzottabb követeléseknek is. E művet határozottan nyereségnek kell nyilvánítanunk a büntetőjogi szakirodalomra nézve, a melynek egyéb művelői is szintén csak elismeréssel adózhatnak a nagyszabású, hatalmas apparátussal megírt munka iránt.

Fayer klasszikus büntetőjogász; a Lombroso-iskola szélsőségeitől ép úgy megóvja magát, mint a régi iskola elfogultságaitól. Egész művén bizonyos mérséklés vonul végig, mely megóvja attól, hogy bármelyik irányban is túzásba essék. Tárgyát dogmatikailag adja elő; teszi ezt azért, mivel, mint előszavában kifejti, „nekünk nem szabad oly madártávlatból tekinteni a magyar büntetőtörvénykönyvet, mint a hogy tekintették a német büntetőjogi írók, de különösen a történeti iskola hívei, a particularismus törvénykönyveit“.

Munkájának bevezető része a büntetőjog historicumával s a büntetőjogi elméletekkel foglalkozik. Oly rövid és mégis annyira megkapó vázlatát a magyar büntetőjog fejlődésének alig

olvastuk egyebütt, mint Fayer művében. A büntetőjogi codificatio vajudásait, melyek majdnem egész századunkban tartanak, Fayer, mondhatni, művészi kezekkel tárja eléink. S itt kell megemlékeznünk arról a tényről, mely Fayer munkájának egész sajátosságos színezetet ad: az 1843-iki büntetőjogi javaslat kellő méltatásáról az egész művön keresztül, mi büntető jogászaink historiai érzékét nem kis mértékben hivatva lesz fejleszteni. Oly országban, mint a miénk, melynek többször alkalma lett volna megelőzni a büntetőjogi téren az egész művelt Európát, ha a véletlen mindannyiszor közbe nem játszik, nem kis mértékben fontos az, ha kellő méltánylásban tudják az utódok részesíteni elődeik törekvéseit, főleg ha ezeknek jóval mögöttük állanak. Az 1843-iki törvényjavaslat idealis magaslaton áll, ha meggondoljuk, hogy a benne megnyilatkozott eszmék csak most kezdenek egyéb európai codexekben (így az 1880-iki hollandi s 1890-iki olasz codexben) tért hódítani; meg kell köszönnünk Fayernek azt, hogy jelenlegi büntető-codexünk egyes hibáival szemben az 1843-ik évi javaslatra utal.

Behatóan ismerteti Fayer a klasszikai büntetőjog hazájában, Franciaországban végbement fejlődést s a legutóbbi, 1892-iki savaslatot egész részletesen bemutatja. Az olasz büntető-codexet jem hagyja figyelmen kívül, valamint nem feledkezik meg a német büntetőjogi fejlődés ismertetéséről sem. Mittermaiernak annyira rokonszenves alakját előnyösen kiemeli, mit a nagy német tudós, kitől büntetőjogászaink annyit tanultak, kétségkívül megérdemel. A magyar büntetőjog történetét különben a tudós szerző három korszakra osztja: „Deák-, Pauler- és Csemegikorszakra“. Méltán nevezi Deáknak vagyis az 1843-iki javaslatnak korát a magyar büntetőjog fénykorának. Általában Fayer megadja Deáknak azt az elismerést, mely a nagy államférfiút, mint jeles büntetőjogászt megilleti, bár e tekintetben Deák érdemeit büntetőjogászaink csak ritkán hajlandók méltányolni.

Az a humanus büntetőjogi felfogás, mely végig húzódik Fayer egész művén, az a világos, laikusnak is könnyen érthető előadás, az anyagnak czélszerű, egyszerre áttekinthető beosztása, mind hozzájárulnak ahhoz, hogy ez az új büntetőjogi kézikönyv rövid idő alatt kedvenczvévé legyen a joggal foglalkozó közönségnek.

A Pallas nagy lexiconának államtudományi cikkei.

A millenáris esztendő alkalmából létrejött irodalmi vállalatok közt, melyek a magyar szellem előhaladott voltáról tanúságot teendők valának, kétségtelenül egyikét az első helyeknek foglalja el a Pallas irodalmi társulat által megindított nagy lexicon, melynek egymást rohamosan követő köteteiből immár 11. darab díszeleg könyves polczunkon. Egyikét az első helyeknek foglalja el e mű a fentebb érintettek között, már csak azért is, mert nekünk, mint ez már nem egy oldalról hangsúlyoztatott, igazán szólva, valóban használható, a külföldi hasonló műveket mellőzhetővé tevő lexiconunk nem is volt mind ezideig. Így hát azzal, ha azt mondjuk, hogy ez a lexicon az összes eddigieket felülmulja tartalmi becesség tekintetében, tulajdonképen semmit se mondunk. De elmondhatjuk azt, hogy általában véve, azoknak a követelményeknek, melyek egy hasonló művel szemben támaszthatók, ez a lexicon eléggé megfelel. Még jobban megfelelne, ha nem lenne olyan kirívó az aránytalanság az egyes szakokhoz tartozó cikkek kidolgozásában. Sajnos, hogy az államtudományi cikkeket is — leszámítva a dicséretes kivételeket — azok közé kell sorolnunk, melyek nagy részét egész másként szerettük volna kidolgozva látni egy ilyen, nagy hangon korszakos alkotásnak híresztelt irodalmi munkálatban. Tény az, hogy ez a lexicon mindenesetre hosszú ideig lesz nálunk arra hivatva, hogy a nagy közönségnek útmutatóul szolgáljon az összes emberi ismeretek végtelen nagy tömegében, mert a mi irodalmi viszonyaink közt aligha fog akadni egyhamar kiadó, egy újabb hasonló vállalat megindítására. Már e hosszúnak ígérkező tanítói szerepénél fogva is nem hiábavaló tehát vele kissé komolyabban is foglalkozni, sine ira et studio, de természetesen nem hunyva szemet a kifogásolni valók előtt; eddigelé úgyis csak a feltétlen dicséret hangját hallottuk e művel szemben.

Felesleges hangsúlyoznunk, hogy egy e fajta általános lexicon nem a szakembernek való. Azt szakemberek csinálják, a dolog rendje szerint — a nagy közönségnek. Sok mindenféle tekintetnek meg kell felelni egy ilyen universális kézikönyv szerkesztésénél; ilyen követelmény az (és pedig egyike a legfontosabbaknak), hogy minden dolog jelentőségének megfelelő terjedelemben, részletességgel tárgyalassék, ámbátor nagyon sokat természetesen semmiről sem lehet mondani. Azt pedig, hogy a kidolgozás ki-